

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. liepos 5 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — SESV 267 straipsnis — Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnis — Prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinys — Nacionalinė norma, pagal kurią nacionalinio teismo teisėjai turi nusišalinti nuo bylos dėl to, kad dėstydami faktines aplinkybes ir nurodydami taikomą teisę prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateikė išankstinę nuomonę — Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija — 47 straipsnio antra pastraipa ir 48 straipsnio 1 dalis“

Byloje C-614/14

dėl *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas, Bulgarija) 2014 m. gruodžio 15 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. gruodžio 31 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

Atanas Ognyanov,

dalyvaujant

Sofiyska gradska prokuratura,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça, A. Arabadjiev, C. Toader ir F. Biltgen, teisėjai J. C. Bonichot, M. Safjan, M. Berger (pranešėja), E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund, C. Vajda ir S. Rodin,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. sausio 12 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman, C. Schillemans ir M. Gijzen,

— Europos Komisijos, atstovaujamos W. Bogensberger, R. Troosters ir V. Soloveytchik,

susipažinęs su 2016 m. vasario 23 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

* Proceso kalba: bulgarų.

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 267 straipsnio, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnio, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau - Chartija) 47 straipsnio antros pastraipos ir 48 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą dėl nuosprendžio baudžiamojoje byloje pripažinimo ir Danijos teismo Atanas Ognyanov skirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo Bulgarijoje.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Procedūros reglamento 94 straipsnyje „Prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinys“ numatyta:
„Be Teismui pagal procesą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo pateikiamų klausimų, prašyme priimti prejudicinį sprendimą:
a) trumpai išdėstomas ginčo dalykas ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikiančio teismo nustatytos reikšmingos faktinės aplinkybės ar bent jau išdėstomi faktai, kuriais grindžiami klausimai;
b) pateikiamas nacionalinių nuostatų, kurios nagrinėjamu atveju galėtų būti taikomos, turinys ir prireikšus reikšminga nacionalinė teismų praktika;
c) išdėstomos priežastys, paskatinusios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikiantį teismą kelti klausimą dėl tam tikrų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimo ar galiojimo, ir jo nustatytas ryšys tarp šių nuostatų bei pagrindinėje byloje taikomų nacionalinės teisės aktų.“

Bulgarijos teisė

- 4 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aišku, kad pagal *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas; toliau – NPK) 29 straipsnį į teismo sudėtį negali įeiti teisėjas, kuris, be kita ko, gali būti laikomas šališku. Remiantis *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) praktika, jeigu teisėjas iki galutinio sprendimo priėmimo pateikia išankstinę nuomonę dėl bylos esmės, tai yra ypatingas šališkumo atvejis.
- 5 Šališkumo atveju teisėjai turi nusišalinti nuo bylos, o tai reiškia, pirma, kad jie turi sustabdyti bylos nagrinėjimą, antra, kad ši byla iš naujo paskiriama kitiems atitinkamo teismo teisėjams ir, trečia, kad bylą iš naujo nagrinėja naujai paskirtos sudėties teismas.
- 6 Jeigu teisėjas nenušalina, toliau nagrinėja bylą ir priima galutinį sprendimą, toks sprendimas bus su trūkumais, nes bus priimtas „pažeidžiant esminius procedūrinius reikalavimus“. Aukštesnės instancijos teismas panaikins tokį sprendimą ir byla bus paskirta iš naujo nagrinėti kitos sudėties teismui.
- 7 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad Bulgarijos teismų praktikoje „šališkumo“ kriterijus aiškinamas itin griežtai. Šiuo klausimu jis, be kita ko, pažymi, kad šio kriterijaus kontrolė atliekama savo iniciatyva ir kad pateikus net ir menkiausią užuominą apie bylos faktines aplinkybes arba jų teisinį kvalifikavimą automatiškai atsiranda motyvas teisėjui nušalinti.

- 8 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad išankstinės nuomonės pateikimas lemia ne tik ją pateikusio teisėjo nusišalinimą ir jo galutinio sprendimo panaikinimą, bet ir drausminės bylos už drausmės pažeidimą iškėlimą šiam teisėjui. Iš tiesų pagal *Kodeks za etichno povedenie* (Nacionalinis etikos kodeksas) 2.3 ir 7.4 punktus teisėjui draudžiama daryti viešus pareiškimus dėl jo nagrinėjamos bylos baigties arba pateikti išankstinę nuomonę. Nacionalinio etikos kodekso 7.3 punkte taip pat numatyta, kad teisėjas gali pateikti nuomonę dėl principinių teisinių klausimų, vis dėlto susilaikydamas nuo konkrečių faktinių aplinkybių nurodymo ir jų teisinio kvalifikavimo.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 9 2012 m. lapkričio 28 d. nuosprendžiu *Retten i Glostrup* (Glostrupo teismas, Danija) Bulgarijos piliečiui A. Ognyanov skyrė subendrintą penkiolikos metų laisvės atėmimo bausmę už nužudymą ir plėšimą sunkinančiomis aplinkybėmis. Atlikęs dalį laisvės atėmimo bausmės Danijoje, 2013 m. spalio 1 d. A. Ognyanov buvo perduotas Bulgarijos valdžios institucijoms, kad atliktų likusią bausmės dalį Bulgarijoje.
- 10 2014 m. lapkričio 25 d. prašyme priimti prejudicinį sprendimą, vėliau pakartotame ir patikslintame dviem 2014 m. gruodžio 15 d. prašymais, pateiktais byloje C-554/14, *Ognyanov, Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas, Bulgarija) pateikė Teisingumo Teismui įvairių klausimų dėl 2008 m. lapkričio 27 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo skiriant laisvės atėmimo bausmes ar su laisvės atėmimu susijusias priemones, siekiant jas vykdyti Europos Sąjungoje (OL L 327, 2008, p. 27), iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24), išaiškinimo.
- 11 Pateikus prejudicinius klausimus byloje C-554/14, *Ognyanov, Sofiyska gradska prokuratura* (Sofijos miesto prokuratūra, Bulgarija), kuri yra viena iš šalių pagrindinėje byloje, paprašė, be kita ko, nušalinti paskirtos nagrinėti šią bylą sudėties *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas) kolegiją dėl to, kad prašymo priimti prejudicinį sprendimą 2–4 punktuose dėstydamas faktines ir teisines šios bylos aplinkybes tas teismas pateikė išankstinę nuomonę dėl faktų ir teisės klausimų dar prieš išnagrinėdamas šią bylą.
- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išreiškia abejonių dėl to, ar pagal Sąjungos teisę leistina tokia nacionalinė norma, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią tam tikros sudėties Bulgarijos teismo teisėjai privalo nusišalinti nuo bylos, jei Teisingumo Teismui nusiųstame prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateikė išankstinę nuomonę, išdėstydami faktines ir teisines pagrindinės bylos aplinkybes.
- 13 Šiomis aplinkybėmis *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:
- „1. Ar Sąjungos teisė (SESV 267 straipsnio antra pastraipa, siejama su Procedūros reglamento 94 straipsniu, <...> Chartijos 47 ir 48 straipsniai ir kitos taikytinos nuostatos) pažeidžiama tuo atveju, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, gavęs prejudicinį sprendimą, tęsia bylos nagrinėjimą ir tokį prašymą pateikę teisėjai nenusišalinę patys priima sprendimą byloje? Pagrindas nusišalinti būtų tai, kad prašydami priimti prejudicinį sprendimą teisėjai patys pareiškė dėl bylos išankstinę nuomonę (tam tikras faktines aplinkybes laikydami nustatytais, o tam tikrą teisės normą laikydami taikytina šiomis faktinėmis aplinkybėmis).

Užduodant klausimą daroma prielaida, kad numatant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir šiuo tikslu nustatant faktines aplinkybes ir taikytiną teisę buvo atsižvelgta į visas procesines nuostatas, apsaugančias šalių teises teikti įrodymus ir reikšti pastabas.

2. Jei į pirmąjį prejudicinį klausimą bus atsakyta, kad galima teisėtai tęsti bylos nagrinėjimą, ar nebūtų pažeista Sąjungos teisė, jei:
 - a) teismas viską, kas buvo išdėstyta prašyme priimti prejudicinį sprendimą, be pakeitimų pakartotų savo galutiniam sprendime ir, atsižvelgdamas į šiuos faktinius ir teisinius sprendinius, atsisakytų rinkti naujus įrodymus ir išklausti šalis; faktiškai teismas rinktų įrodymus ir sutiktų išklausti šalis tik tais klausimais, kurie prašyme priimti prejudicinį sprendimą nebuvo laikomi nustatytais;
 - b) teismas rinktų naujus įrodymus ir išklaustytų šalis visais svarbiais klausimais, įskaitant tuos, kuriais yra išdėstęs savo nuomonę prašyme priimti prejudicinį sprendimą, o savo galutiniam sprendime pateiktų savo galutinę nuomonę, pagrįstą visais surinktais įrodymais ir suformuotą išklausus visus šalių argumentus, nesvarbu, ar įrodymai buvo surinkti ir argumentai pateikti prieš pateikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ar jau gavus šį sprendimą?
3. Jei į pirmąjį prejudicinį klausimą bus atsakyta, kad tolesnis bylos nagrinėjimas neprieštarauja Sąjungos teisei, ar neprieštarauja tokiu atveju Sąjungos teisei situacija, kai teismas nusprendžia toliau nenagrinėti bylos ir teisėjai nusišalina, nes toliau nagrinėjant bylą būtų pažeista nacionalinė teisė, pagal kurią užtikrinama didesnė šalių interesų ir teisingumo apsauga, kai nusišalinimas grindžiamas tuo, kad:
 - a) pateikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą dar nepriėmęs galutinio sprendimo, teismas pateikė išankstinę nuomonę dėl bylos, o tai, nors ir leidžiama pagal Sąjungos teisę, draudžiama pagal nacionalinę teisę;
 - b) savo galutinę nuomonę teismas suformuoja ne viename, o dviejuose sprendimuose (jei būtų laikoma, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateikta ne išankstinė, o galutinė nuomonė), o tai, nors ir leidžiama pagal Sąjungos teisę, tačiau draudžiama pagal nacionalinę teisę?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 14 Pateikdamas pirmąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar SESV 267 straipsnį ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnį, siejamus su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa ir 48 straipsnio 1 dalimi, reikia aiškinti taip, kad pagal juos draudžiama tokia nacionalinė norma, kuri aiškinama kaip įpareigojanti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teisėjus nusišalinti nuo nagrinėjamos bylos dėl to, kad pateikdami prašymą priimti prejudicinį sprendimą jie išdėstė šios bylos faktines aplinkybes ir nurodė taikomą teisę.
- 15 Pirmiausia reikia priminti, kad SESV 267 straipsnyje numatyta prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo procedūra yra kertinis Europos Sąjungos teismų sistemos akmuo; šia procedūra užmezgant dialogą tarp teismų, t. y. Teisingumo Teismo ir valstybių narių teismų, siekiama užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą ir taip užtikrinti jos nuoseklumą, visišką veiksmingumą, autonomiją ir galiausiai savitą Sutartimis sukurtos teisės pobūdį (žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Nuomonės 2/13, EU:C:2014:2454, 176 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 16 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką SESV 267 straipsnyje numatyta procedūra yra bendradarbiavimo tarp Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų priemonė, kurią pasitelkdamas Teisingumo Teismas teikia nacionaliniams teismams Sąjungos teisės išaiškinimą, būtiną pastariesiems priimant sprendimą dėl nagrinėjamo ginčo (žr. 2011 m. rugsėjo 8 d. Nutarties *Abdallah*, C-144/11, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:565, 9 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką; 2015 m. kovo 19 d. Nutarties *Andre*, C-23/15, nepaskelbta Rink., EU:C:2015:194, 4 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką, taip pat 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Capoda Import-Export*, C-354/14, EU:C:2015:658, 23 punktą).

- 17 Pagal taip pat nusistovėjusią teismo praktiką SESV 267 straipsniu nacionaliniams teismams suteikiama plačiausia galimybė kreiptis į Teisingumo Teismą, kai jie mano, jog nagrinėjamoje byloje kyla klausimų, kuriems išspręsti reikia išsiaiškinti Sąjungos teisės nuostatas, kurios yra svarbios sprendžiant jiems pateiktą ginčą, ar įvertinti jų galiojimą. Be to, nacionaliniai teismai gali laisvai pasinaudoti šia galimybe bet kuriuo, kaip jie mano, tinkamu proceso momentu (žr. 2010 m. spalio 5 d. Sprendimo *Elchinov*, C-173/09, EU:C:2010:581, 26 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką, taip pat 2014 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, 39 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką). Iš tiesų, tinkamiausio momento, kada kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, pasirinkimas priklauso jų išimtinai jurisdikcijai (žr. 2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Sibilio*, C-157/11, nepaskelbtas Rink., EU:C:2012:148, 31 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir 2016 m. balandžio 7 d. Sprendimo *Degano Trasporti*, C-546/14, EU:C:2016:206, 16 punktą).
- 18 Siekiant pateikti Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris būtų naudingas nacionaliniam teismui, reikia, kad tas teismas nurodytų pateikiamų klausimų faktines aplinkybes ir pagrindines teisės nuostatas arba bent paaiškintų šiuos klausimus pagrindžiančias faktines prielaidas (žr. 2011 m. rugsėjo 8 d. Nutarties *Abdallah*, C-144/11, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:565, 10 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką; 2015 m. kovo 19 d. Nutarties *Andre*, C-23/15, nepaskelbta Rink., EU:C:2015:194, 5 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir 2016 m. kovo 10 d. Sprendimo *Safe Interenvíos*, C-235/14, EU:C:2016:154, 114 punktą).
- 19 Procedūros reglamento 94 straipsnyje aiškiai išdėstyti prašymo priimti prejudicinį sprendimą turinio, kuris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui turi būti žinomas vykdant bendradarbiavimą pagal SESV 267 straipsnį ir kurio jis privalo tiksliai laikytis, reikalavimai (žr. 2014 m. liepos 3 d. Nutarties *Talasca*, C-19/14, EU:C:2014:2049, 21 punktą).
- 20 Beje, neginčijama, kad, pirma, sprendimuose dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikta informacija ne tik turi leisti Teisingumo Teismui pateikti naudingus atsakymus, bet ir suteikti valstybių narių vyriausybėms ir kitoms suinteresuotosioms šalims galimybę pateikti pastabas pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnį ir, antra, Teisingumo Teismas turi užtikrinti, kad ši galimybė išliktų, turint omenyje tai, jog pagal šį straipsnį suinteresuotosioms šalims įteikiami tik sprendimai, kuriais prašoma priimti prejudicinį sprendimą (žr. 2011 m. rugsėjo 8 d. Nutarties *Abdallah*, C-144/11, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:565, 11 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir 2016 m. kovo 10 d. Sprendimo *Safe Interenvíos*, C-235/14, EU:C:2016:154, 116 punktą).
- 21 Galiausiai svarbių faktinių ir teisinių aplinkybių nenurodymas gali būti akivaizdaus prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtino priežastis (šiuo klausimu žr. 2011 m. rugsėjo 8 d. Nutarties *Abdallah*, C-144/11, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:565, 12 punktą; 2012 m. liepos 4 d. Nutarties *Abdel*, C-75/12, nepaskelbta Rink., EU:C:2012:412, 6 ir 7 punktus; 2014 m. kovo 19 d. *Grimal*, C-550/13, nepaskelbta Rink., EU:C:2014:177, 19 punktą ir 2015 m. kovo 19 d. Nutarties *Andre*, C-23/15, nepaskelbta Rink., EU:C:2015:194, 8 ir 9 punktus).
- 22 Taigi prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodydamas pagrindinės bylos faktines aplinkybes ir taikomą teisę prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, kaip antai *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas), paprasčiausia vykdo SESV 267 straipsnio ir Procedūros reglamento 94 straipsnio reikalavimus.
- 23 Todėl aplinkybė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, kaip antai teismas pagrindinėje byloje, savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą išdėsto svarbias pagrindinės bylos faktines aplinkybes ir nurodo taikomą teisę, atitinka kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo mechanizmui būdingo bendradarbiavimo reikalavimą ir savaime negali pažeisti nei Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje įtvirtintos teisės kreiptis į nešališką teismą, nei jos 48 straipsnio 1 dalyje garantuojamos teisės į nekaltumo prezumpciją.

- 24 Nagrinėjamu atveju iš kartu taikomų NPK 29 straipsnio, kaip jį išaiškino *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas), ir Nacionalinio etikos kodekso 2.3, 7.3 ir 7.4 punktų matyti, kad tai, jog Bulgarijos teisėjas prašyme priimti prejudicinį sprendimą išdėsto faktines ir teises pagrindines bylos aplinkybes, laikoma šio teisėjo išankstinės nuomonės pateikimu, kuris lemia ne tik jo nušalinimą ir jo galutinio sprendimo panaikinimą, bet ir drausminės bylos jam iškėlimą už drausmės pažeidimą.
- 25 Darytina išvada, kad nacionalinė norma, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, gali lemti tokią situaciją, kai nacionalinis teismas, be kita ko, pasirinkęs nepateikti Teisingumo Teismui prejudicinių klausimų, siekdamas išvengti, pirma, nušalinimo ir drausminių nuobaudų, arba, antra, prašymų priimti prejudicinį sprendimą nepriimtino. Todėl tokia norma pažeidžia SESV 267 straipsnyje pripažintas nacionalinių teismų prerogatyvas ir atitinkamai kenkia Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo, numatyto pagal kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo mechanizmą, veiksmingumui.
- 26 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: SESV 267 straipsnis ir Procedūros reglamento 94 straipsnis, siejami su Chartijos 47 straipsnio antra pastraipa ir 48 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiama nacionalinė norma, aiškinama kaip įpareigojanti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teisėjus nusišalinti nuo nagrinėjamos bylos dėl to, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą jie išdėstė tos bylos faktines aplinkybes ir nurodė taikomą teisę.

Dėl antrojo klausimo

- 27 Pateikdamas antrąjį prejudicinį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisė, visų pirma SESV 267 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui draudžiama paskelbus sprendimą prejudicinėje byloje keisti išvadas dėl faktinių ir teisinių aplinkybių, padarytas teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, arba, atvirkščiai, po tokio paskelbimo iš naujo išklausyti šalis ir imtis naujų pasirengimo nagrinėti bylą priemonių, kurios galėtų paskatinti jį pakeisti tas išvadas.
- 28 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką SESV 267 straipsnyje reikalaujama, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas užtikrintų visišką Teisingumo Teismo pateikto Sąjungos teisės išaiškinimo veiksmingumą (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimo *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, 38–40 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką).
- 29 Tačiau nei tame straipsnyje, nei jokioje kitoje Sąjungos teisės nuostatoje nereikalaujama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas po sprendimo prejudicinėje byloje paskelbimo keistų išvadas dėl faktinių ir teisinių aplinkybių, kurias padarė teikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Jokia Sąjungos teisės nuostata šiam teismui taip pat nedraudžiama po tokio paskelbimo keisti savo vertinimo, susijusio su reikšmingomis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis.
- 30 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: Sąjungos teisė, visų pirma SESV 267 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nereikalaujama ir jam nedraudžiama po sprendimo prejudicinėje byloje paskelbimo iš naujo išklausyti šalių ir imtis naujų tyrimo priemonių, kurios galėtų paskatinti jį pakeisti išvadas dėl faktinių ir teisinių aplinkybių, padarytas teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, su sąlyga, kad šis teismas užtikrina visišką Teisingumo Teismo pateikto Sąjungos teisės išaiškinimo veiksmingumą.

Dėl trečiojo klausimo

- 31 Pateikdamas trečiąjį klausimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama taikyti nacionalinę normą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kuri pripažinta prieštaraujančia Sąjungos teisei, dėl to, kad ši norma užtikrina didesnę šalių pagrindinių teisių apsaugą.
- 32 Šiuo atžvilgiu iš karto reikia pažymėti, kad prielaidos, kuria grindžiamas šis klausimas, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionaline norma asmeniui, kuris kreipiasi į teismą, užtikrinama didesnė jo teisės kreiptis į nešališką teismą, kaip ji suprantama pagal Chartijos 47 straipsnio antrą pastraipą, apsauga, negalima patvirtinti. Iš tikrųjų, kaip pažymėta šio sprendimo 23 punkte, aplinkybė, jog nacionalinis teismas savo prašyme priimti prejudicinį sprendimą išdėsto pagrindinės bylos faktines aplinkybes ir nurodo taikomą teisę, kaip reikalaujama pagal SESV 267 straipsnį ir Procedūros reglamento 94 straipsnį, savaime neprieštarauja šiai pagrindinei teisei. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teisėjams, išdėsčiusiems tokias aplinkybes prašyme priimti prejudicinį sprendimą, nustatyta pareiga nusišalinti negali būti laikoma padedančia užtikrinti minėtos teisės apsaugą.
- 33 Taip pat reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką Teisingumo Teismo prejudicinėje byloje priimtas sprendimas yra privalomas nacionaliniam teismui priimant sprendimą pagrindinėje byloje, kiek tai susiję su atitinkamų Sąjungos institucijų aktų aiškinimu ar jų galiojimu (žr. 2011 m. spalio 20 d. Sprendimo *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, 36 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimo *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, 38 punktą).
- 34 Be to, reikia pažymėti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką nacionalinis teismas, įpareigotas taikyti Sąjungos teisės nuostatas neperžengdamas savo kompetencijos ribų, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, jei būtina, savo iniciatyva atsisakydamas taikyti bet kokią joms prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, ir neprivalo prašyti arba laukti, kol ši nacionalinė nuostata bus panaikinta teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis (žr. 2011 m. spalio 20 d. Sprendimo *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, 38 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką; 2015 m. birželio 4 d. Sprendimo *Kernkraftwerke Lippe-Ems*, C-5/14, EU:C:2015:354, 32 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką, taip pat 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimo *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, 40 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 35 Galiausiai reikia pridurti, kad reikalavimas užtikrinti Sąjungos teisės veiksmingumą apima visiems nacionaliniams teismams nustatytą pareigą prireikus keisti nusistovėjusią teismo praktiką, jeigu ji pagrįsta su Sąjungos teise nesuderinamu nacionalinės teisės išaiškinimu (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimo *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, 33 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 36 Taigi nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo užtikrinti visišką SESV 267 straipsnio veiksmingumą, jei būtina, savo iniciatyva atsisakydamas taikyti NPK 29 straipsnį, kaip jį aiškina *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas), kai tas aiškinimas neatitinka Sąjungos teisės (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimo *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, 34 punktą).
- 37 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip: Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad pagal ją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismui draudžiama taikyti nacionalinę normą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kuri pripažinta prieštaraujančia šiai teisei.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 38 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. SESV 267 straipsnį ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 94 straipsnį, siejamus su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio antra pastraipa ir 48 straipsnio 1 dalimi, reikia aiškinti taip, kad pagal juos draudžiama tokia nacionalinė norma, kuri aiškinama kaip įpareigojanti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teisėjus nusišalinti nuo nagrinėjamos bylos dėl to, kad pateikdami prašymą priimti prejudicinį sprendimą jie išdėstė šios bylos faktines aplinkybes ir nurodė taikomą teisę.
2. Sąjungos teisė, visų pirma SESV 267 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nereikalaujama ir jam nedraudžiama po sprendimo prejudicinėje byloje paskelbimo iš naujo išklausti šalių ir imtis naujų pasirengimo nagrinėti bylą priemonių, kurios galėtų paskatinti jį pakeisti išvadas dėl faktinių ir teisinių aplinkybių, padarytas teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, su sąlyga, kad šis teismas užtikrina visišką Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateikto Sąjungos teisės išaiškinimo veiksmingumą.
3. Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad pagal ją prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismui draudžiama taikyti nacionalinę normą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kuri pripažinta prieštaraujanti šiai teisei.

Parašai.